

Нерэдлгын

Көгшн бвгн нанд
Келсн туудж бийд.
Тууг би асад
Туук келэр буульав.
Торх поэмн таасад,
Тогсгджд мдад уульав.
Поэмн тогсгхдм
цаг бггсн
Поэт болхдм
донь болгсн
Дууяр ахир
таанртан ханад
Турун поэмн
нерэдлж баянв.
Онр джиргэни эргэс
Оргад дуулсн сэйхн.
Таанрин даалгэсн керегэс
Тастан күцэсн энхн.
Нерэдсн седклм бсмэр
Нэрэдүлдж шинэждлж умшгн.
Уханди уидн болмар.
Ухгта селвгн бггн.

Хөн жил оньгүрд
Хөрн тавта боллав.
Таньгччин саячүд цуглрх
Тачалта заныч соньслав.
Мана Найнтахн дүрклад
Мордад, довглад баацхав.
Дөрвн, тавн уэгэс
Дала заныгтга ирхав.
Эн нк хурлгын
Эмгн Овьс келжана
Мал агьрусна
гяахул болхмн.
Мөрд урлх
бөк ноолдхмн...
„Арвн миньгын мөртэ
Ар узгн теньгр,
Отгтан закращ суудг
Онькра Бегалд ирхмджи...
„Идлж мөри телгрт
Ик байшчн барулсн—
Тумна ноин бас
Туунд ирхмн гиня...
„Даавд ноина зерг
Данзана дахулдлж ирхмн-
джи.“

Дөрвд-Торгүд аньгүрд
Дорая маргва кехмнджи...
„Ик-Цоохрд туурсн
Инджр бэйн бедрдж
Торгүдин ата авхар
Толгва „бодньган“ тавлдж...
Махн-чинган хойрар
Мел бордад баадгдчи.
Ата авхдан килүрхд
Аргэмджд деер унтулдг-
джи“...
Им олн заныгэс
Инджрин бөкэр соньмсвв.
Мөрдн архлдж хонад
Морджд авад гарвв.

Иргэн суудрасн секүлсн,
Инджрин бөк шилхэсн,
Орн дееран кевтнэ.
Ордж ирад мендлэв:
—Менд, тиньгр баянтэ?
—Менд! Менд! Суутн!
Нам юн кумбтэ?
Намла ноолдхар йовлт?
—Уга, йирдэн йовлав.
Угта бөкиг гяаххар,
Долан бийннь үзхэр
Дөрвд-Найнтахнас ирлэв.
—Нэ, тингхлэ сан,
Няадж болий хоюри...
Дөрвдэс ирсн гинчд
Донн чигэ кетн!
Чиггэган уугвад талвагвад,
Чимджд келад куундэд,
Инджд тингджд баягвад
Инджрин бөк туумгва.
—Найнтахн дөрвдтн, тегэд
Намла тесджд ноолдм—
Урсд босх бөк
Узгдлү? Баянү? Келтн!
—Уга ягълав, медгхш,
Уг-тохмд соньсгдхш.
Урсд босгд бөк
Узгдэд уга манд...
Тингджд хоюри куундэд
Тевчлжд эвджд суутн—
Нэрхн хар көвүн
Няарлсн баядтэ ирл!
—Та урсд босх—

Би бас ноолднав.
Танла, тегэд энл—
Бийан сөрхэр йовнав...
—Чидлэн сөрхэр баяхлэ.
Чамла ноолдх күн—
Ик-Цоохр нутгт
Инджрин бөк биш!
Ичкест, бичкн күүклэ
Инджрин бөк би—
Хааран халаджд ноолдхр?
Хамагчан авч цокхв?
Гарал

хотна бягчудла
Гар татлдж—

динлхн угач!

Ончн ганцхн-чи

Онр нанла

чадхн угач!

—Мини дунь авхшт?
Мел лавта ноолдхшт?
Нег дажд танас
Некн сурджд баянв...
—Уга!

Хяр ода, болдж
Уурим бичэ күрг!
Нама эс ноолдснд
байрлдж
Ногчан дэркд мөрг!
Ташагвасчнь
базгвад авхла—
Хяамнь, нүднчнь бултрх!
Тавгичнь

цайлгвад ачхла—
Няамн чимгичнь мөлтрх!..
—Турун болдж иртн,
Хорл уга барлхв.
Төрүн адг бостн
Торл уга ноолдхв.
Танл торгүд

кергтэ болхла,

Нанд торуц

нерн керго!

Таньгччин олна нуурт

Таниг гутажд диилнэв.

Эн тавтан

эс күрхлэ:

Улдсн бөкиннь

хормад орнае.

Эгл хөрн хойр

насандан

Уксн эцкиннь

көл теврнэв!.

Тингджд келн, көбрк!

Теслжд язад гарв.

Арднь улдсн бөк

Аньгэлзж орндан орв.

III

Инджрин бөкиннэс мордад

Деед хотиднь ирвв.

Иргн буулгата баясн

Дорак герт буувв.

Орна ирмэг стулад

Одак көвүн сууна.

Барун бөбранны сунягвад

Буурл бвгн кевтнэ.

—Аав, Инджрин бөк

Адг көвүнэс дорлхав.

Эн залугын бөр

Эндр нама дөбглв.

Туунас атагчан авхар,
Туунлэ чиряцджд ноолдхар,
Нар бооцджд андгарлад,
Насан болзал ирвв.
Туунд би диилгдхй?
Тер нама диилхй?
Аав, туунас би
Атагчан эс авхий?..
Тагчг кевтсн бвгнэ
Тачалта насиг көндэв.
Термэс шуурч чигтхлэд
Тесл уга бндэв.
Аралдсан нууджд бөкэгвэ
Ачан, хяамнь, меклв.

Арлан невчк кешгтэд
Аорхн урвэд эклв:
—Хяамнь, эцкчнь болхла
Хярд кесг босла.
Эр ямр бөк гиджд
Ээмдэн күрглмн биш!
Тохалджд залуг нугьрулад,
Толгва дееран садждмн.
Туудг кевтэ дугьрулад,
Тудухид сегсржд шиндмн!
Чиньнэ мах эцкчнь,
Чамаг гунта цагт—
Урсд эс босхендн
Укн-уктлэн хордла!..
Энькр уран мактад
Эльржд бвгн хаальв.
Келсн угдэн уйлад,
Көгшэ асхрулжд уульв.
—Эргинн шиирс ширгэд
Адрджд ганьшсн цагла—
Эньгульн саячүд ниргэд
Атан-маргчан болла.
Эн урсд босгхв
Эзн угадан—гутла.
Уугын урм маргванас
Уган дурлжд—дугла.
Мана угин нерн
Маньгэснн шүрвсн бөкихн!
Олчр тохмас улдсн
Ончн көвүнч, хяамнь!
Оньгрн гиджэхдэн эцкчнь
Өвчндэн ярвсн угала!
Ошрн, аралджд гундн,
Орчэн цокджд зовла!
„Аав ягъ...“

ягъла халг!
Ата...
Атагчан авсн угав!
Тингджд
амн герэс келэд
Туумггджд көбркүм
бньгрсн болдмн...
Ханцан татджд авад
Хойр нүдэн арчв.
Кингн халацэр харвад
Кинь давхиджд тохв...
—Шувтр шүрүнэс

эс хорсн
Шүрвсн бөкинн тохмч!
Атани урсд
эс орсн
Аавиннь маргва авхмч!
Хяарнь тер суурдэн
Дахулджд нама од.
Хяакржд эс чадвчн
Дууврдж суралххн мед!..

Тингджд бвгн келн
Туулджд ишкэд босв.
Сүрэджд аралдсн бвгн
Сүувэснь доньнь бидн.
Невчк тогтлжд авчкэд
Нанад толгвагчан кешгдлв.
Хойр нүдэн шавхал,
Хорн нүлмсн чинхлв.

IV
Эньгдэн көкрсн ногчан
Эягтэд, саглрад долгвалнэ.
Эмгн теегин салхн
Эрвлэд, дуулад голгвалнэ.

Урвэд хатрлжд новад
Уэсн йовдлан саннав.
Онр бөкэс лавад
Ончн көвүнд ханнав.
Шүрвсн бөкинн тохм
Шүрүтэдн ичн бахтнав.
Дү кууктэгвэн хоюри
Дууврдж улдсндэн гутнав.
Аав-ээлжэсн хагьцад
Тушг угагвар улдсн,
Арвн бод малта
Түрмшг угагвар баясн—
Аман гартл башрлдж,
Ара арвн долата—
Мигрэн санад орхлэм
Мини ухан бульгэв...
Мигрмн көбрк энькрдэн
Минигвар эс болла.
Онц нандан эрклдгтэн
Олн күрг голла.
Дотркан хагьлдж куундг
Дурта энькр билэвдн.
„Дяадэ,
Туундчнь одхшв“ гисэрнэ
Долан кургиг

бөджд гаргэлавн.
Обгдсн кургдин ээринь
Ошаркджд нанла харгэв.
Хордсн теднэ негнэ
Ховлдж ду гаргэв...
„Гедэн куукн Мигр
Гертэн көгшрхэр седнэ.
Гертэн көгшрхэр седдгнэ
Гени, гяргтэн темдг.
Аньгин байн көвүдинь
Айлгэжд, янтаджд, тамшана.
Арвн кургид одхар
Адрджд Мигрм баянэ.
Долан кургнэс таньсг,
Дяадань, ганцарн тааста.
Найнтахна бвгид одхчнь
Нам чамд кешүдх“...
Дү куукн—Мигр,
Думбр—Ончн бөк,
Теджгэ эн дун
Эджго теегт гурвулн—
Эмгн зурким бүрнэ,
Эгл насим гурнэ.
Көвкэжд чеелжэр уутьрнав,
Өвкэжд авад хатрнав.

V
Гертэн ирад буухлам
Гени, бөкэр Мигрмн,
Маасхлэжд тоглысн ирв
Мөрин тосджд авб...
—Дяадэ, менд ирвт?
Дарк, мууха удвт?

Иим олн хонгт,
Иглэн ягвад йовбт?..
Хяру угагвар, тагчг—
Халачкн, герурн орвв.
Ардасм дахлдан Мигр
Адгэсн ордж ирв.
Окэдж кешгдлсн минн
Оми ирад суув,
Саньчагэчн аюрхн илад,
Саналдад тагчг баяв.
Бичк турд гиджэгвэд
Би тууджан эклэв.
Ончн бөкиг келхлэм
Окэдж Мигрм соньсв.
Байрта заныгд саатулгдад
Бахтджд Мигрм дуулв.
Куклэн шүурч наадал,
Кузулдж нама таалв.
„Минь тини
Кургтэ болхчнь,
Мигрм минь чавас,“—гигэд
Тууджан тогсгджд йовад
Туумгэлжд буслад хяакрвв...
Башрлдж Мигрм улагвэд
Байрта чирэнь күрнв.
Оньгтэ хойр нүдэн
Окэр халацэр бурнв.
Укс бөсржд босад
Ууднэд гарчкэд, эргв
Тулгван эргн йовджд,
Тогльлэ алылад—келв:
—Тер Ончн бөкинчн
Тегэд нернь кемб?
Эс тандг куунд
Эрк Мигрмчнь охмб?..
Келсн угнэ джнннэд
Экндм хадал олд.
Келхнм, чавас, чиньнэд
Энькр Мигрмн цовдв...
VI

Алтн чөбрэ орхар,
Алвн шаргджд морлв.
Би бас олхар,
Бийн ясджд алгэвв.
Гарад мордн гиджэгвэд
Газагвас Мигрэн дуудав.
Орад ирглэнлэн тосад,
Ормасн үк босвв...
Тер кевэр хоюри
Таньгччин маргванд одввдн.
Эмгн бичкн джиргэлан
Эрклүлхэр седлэв бидн.
Зуг бидн биш,
Цул олн йовла.
Цонсн тег дуурлгэнд
Зуна ганьгд зовла.
Элэ шовуд деер,
Эргджд, цервжд ниснэ.
Теегин зурин дор,
Тенд-энл чичкинэ.
Найнтахн ганцарн биш,
Наадк аямг цуггарн,
Эджго теегэр нуугвэд
Эн маргванд одхав.
Таньгччин брэл шахунь
Таньсг чөбрэд ирнэ.
Маргва авхар седсн
Маньгэсн бөкир ниргнэ.
Тавлгдсн мөрд цуурлад,
Таньнагчан эвшаджд ишчнэнэ.
Чөдртэ мөрд уурлад,
Чөбрэн хурд дүрклэнэ.
Сумиг амтн эргнэ,
Сувргн болгэнд мөргнэ.
Мөргч болгэн сүзглад
Мөншг шүтэнд тавнэ.
Зуг ганцарн би
Зуньквд эс мөрглэв.
Ончн бөкиг хяагвэд
Одрин дуусн эрглэв.
Урланд гарх мөри
Нанд уга билэ.
Урсд диилх бөкир
Манд олн баялэ.
Тер бөкир аярхлжд,
Саячулин нернэс босхмн.
Тевчнэгү маныхн гяахджд
Седклэр джилтджд зогсхмн.
Нам тууг санхлам,
Ноолдх дурм күрв.
„Ягъса“ гигэд аралдхлам
Ясм халу дүрв.
Эслт, 1932 джнл.